

NIEUWJAARSBRIEVEN VOORLEZEN

Een nieuwjaarsbrief is een op papier gezette voordracht met Nieuwjaarsbeloften en -wensen. Deze wordt in Vlaanderen op 1 januari door kinderen aan de ouders, de meter, de peter en eventueel de grootouders, voorgelezen. Soms maakt dit gebeuren deel uit van een familiefeest, in aanwezigheid van nonkels, tantes en andere familie.

Geschiedenis

Het opzeggen van een nieuwjaarsbrief is een typische traditie in Vlaanderen die zijn oorsprong kent in de 16e eeuw toen de Franse koning Karel IX in 1563 besliste dat 1 januari voortaan nieuwjaarsdag zou zijn. Na de invoering van de Gregoriaanse kalender in 1582 werd 1 januari aanvaard als nieuwjaarsdag in steeds meer landen in Europa en daarna in de wereld. De brieven van toen waren echter heel anders: het was enkel voor de elite, want enkel zij gingen naar school en konden lezen en schrijven. Er is nog een exemplaar teruggevonden van de Antwerpse drukker Jan Moretus (1543-1610), schoonzoon van Christoffel Plantijn (1520-1589). Deze brieven kwamen vooral voor in het uitgevermilieu. Ze waren in het Latijn geschreven en in dichtvorm.

Deze Vlaamse traditie kwam tot het grote publiek na de tweede wereldoorlog met echter in de jaren 1960-'70 een heuse doorbraak. In de jaren '80 verschenen de eerste nieuwjaarsbrieven met striphelden Suske en Wiske er op van Willy Vandersteen. Later kwamen de filmhelden van de Walt Disney studio's aan de beurt.

Hedendaags gebruik

Een nieuwjaarsbrief is traditioneel een eenvoudig dubbel gevouwen en versierd käftje, binnenin kan dan de tekst geschreven worden. Voor de tweede wereldoorlog waren dit eerder religieuze afbeeldingen, daarna werden de afbeeldingen kinderlijker en nog later zijn er ook vaak moderne varianten met foto's en/of zelfgemaakte kunstwerkjes.

We leren erin dat vrede het kostbaarste is op aarde en dat geschenken de vrede bevestigden en versterkten. De leerlingen konden de op school geleerde kennis en vaardigheden in de huiskamer en voor de familieleden in de praktijk brengen. Het gaat daarbij zowel over de manier waarop de tekst werd gebracht, als over hoe de brief geschreven is. Even konden de leerlingen de rol spelen van redenaar, van spreker voor een publiek.

Als aanspreektitel opent de tekst traditioneel met : "Liefste ouders", "Liefste meter", "Liefste peter", "Liefste oma en opa" (of andere varianten). In nieuw samengestelde gezinnen en bij overlijdens, kan hiervan afgeweken worden.

De nieuwjaarswensen zelf worden meestal in rijm of versvorm "eigenhandig" geschreven. Hiervoor we(o)rd streng toegekeken door de leerkrachten dat alles met propere handen werd gedaan en dat er geen vlekje op de brief te bespeuren viel.

De brief eindigt met: " Uw kapoen" – " Uw liefhebbende" of gewoon met de "naam" – plaats – 1 januari – jaartal. {(Vroeger, in strenger katholieke tijden, Uw doopkind),(Plaats), 1 januari,(Jaar)}.

Het opzeggen van nieuwjaarsbrieven begint bij de leeftijd van drie jaar, de leeftijd waarop kinderen naar de kleuterschool gaan. In de kleuterschool zal de tekst voorgedrukt staan op de nieuwjaarsbrief en wordt de tekst in de klas doorgenomen en geoefend samen met de leerkracht in klassikaal verband.

Vanaf het eerste jaar, wanneer de kinderen leren lezen en schrijven, tot en met het laatste jaar van de basisschool, respectievelijk van 6 tot 12 jaar, schrijven de kinderen op school de nieuwjaarsbrief eigenhandig. Het gaat dan om een tekst, al dan niet een eigen of reeds bestaande tekst, waarin de wensen voor het nieuwe jaar staan. Na het voorlezen van de nieuwjaarsbrief krijgt het kind speelgoed of een ander geschenk, maar vaak ook contant geld om op te sparen voor later. Het krijgen van geschenken met Nieuwjaar is in België even belangrijk of soms zelfs belangrijker dan geschenken met Sinterklaas of kerstmis.

De nieuwjaarsbrief is als het ware een soort van dienst die een kind moet leveren opdat het cadeautjes krijgt, hierdoor beseft men dat geld en cadeaus niet altijd zomaar vanzelf komen. Vaak houdt deze traditie op tijdens het 12de -13de jaar, wanneer het kind de overstap maakt van de basisschool naar secundair onderwijs. Meestal krijgt de tiener daarna, met de Nieuwjaars bijeenkomsten, wel nog wat geld toegestopt door de ouders, meter, peter of grootouders, dit tot hun 18de jaar.

Toen mijn jongste dochter in het eerste middelbaar zat, besloot haar meter de rollen om te draaien. Vanaf dat moment, tot ze achttien jaar was, las zij elk jaar een nieuwjaarsbrief voor die mijn dochter voor haar geschreven had van het eerste tot het zesde leerjaar. Dat leidde tot ludieke taferelen, zeker met de toentertijdse beloftes.....

Het schrijven van nieuwjaarsbrieven is niet alleen gekend binnen de christelijk-katholieke traditie, maar ook bij vrijzinnigen. Ook moslimkinderen schrijven vandaag samen met katholieke en vrijzinnige kinderen op school nieuwjaarsbrieven, deze traditie is bij hen echter minder in gebruik en wordt meer gezien als een initiatief van de school.

Samenstelling door Jan Holvoet - november 2021

Bronnen:

- Nelly Haelterman, voor voorbeelden van nieuwjaarsbrieven verwijzen we graag naar haar website www.nieuwjaarsbrieven.be.
- Bary, A., Met mijn armpjes open kom ik aangelopen. Een diachronisch en synchronisch volkskundige studie van de nieuwjaarsbrief, Onuitgegeven Licenciaatsverhandeling, Leuven, 1991.
- Jacobs, M & Schoefs, H., 'Wensen en present-eren. Een kleine cultuurgeschiedenis van de nieuwjaarsbrief', in F. Adam, e.a., Met mijn armpjes open, Cultuurcel Canon, Brussel, 2004, p.20-35.
- Wikipedia
- dagblad Het Volk 2005
- eigen jeugd en huidige herinneringen.

Beeld: "Bent leest zijn nieuwjaarsbrief" | door Yves Hanoulle wordt gelicentieerd onder CC BY-NC-SA 2.0

INZENDER

Jan Holvoet

LOCATIE

overal in Vlaanderen

PERIODE

Elk jaar rond één januari

THEMA

Vertellen en taalgebruik
Feesten, rituelen en sociale gebruiken

TREFWOORD

#stem en zang #feest #ritueel #sociaal gebruik
#levensbeschouwelijk gebruik